

ชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ The Knowledge of ancient cultures in Sisaket Museums

¹ธัญพงศ์ สารรัตน์, คณิงชัย วิริยสุนทร และ ศาคร แก้วสมุทร

¹Thanyapong Sanrat, Khanuengchai Wiriyauntorn, Sakorn Kaewsamut

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University, Thailand.

E-mail: ¹Thanyapong2564@hotmail.com

Received November 8, 2021; Revised December 8, 2021; Accepted December 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษผ่านกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 แห่ง คือ (1) พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง (2) พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ (3) พิพิธภัณฑ์ชนเผ่าศรีสะเกษ (เกาะกลางน้ำ) (4) พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ และ (5) พิพิธภัณฑ์วัดสระกำแพงใหญ่ โดยได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผลการศึกษาพบว่าชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษมี 2 ประการ คือ 1) ศรีสะเกษในบริบทความเป็นไทยภายใต้ชุดความรู้ทางวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดี และ 2) ท้องถิ่นศรีสะเกษในอดีตผ่านวิถีชีวิตชนชั้นนำหรือสามัญชน โดยเฉพาะวิถีชนบท อันมีทั้งแบบวิถีชีวิตทั่วไปกับเน้นเฉพาะส่วนที่ขายได้โดยใช้วิธีการนำชุดความรู้พื้นบ้านมาใช้ตามที่คนในชุมชนรับรู้หรือผ่านการปรับให้เป็นข้อมูลทางวิชาการ

คำสำคัญ: ชุดความรู้; วัฒนธรรม; ศรีสะเกษ; พิพิธภัณฑ์

Abstract

This article aimed to investigate the characteristics of a knowledge set about ancient cultures in Sisaket Museums through a case study. There were 5 museums in Sisaket Province, namely: (1) Museum of Wat Ban Sang Rueang, (2) Museum of Sisaket Archives and Library, (3) Museum of Sisaket Tribe (KoKlang Nam), (4) Ban KhunAmphaiPhanit Museum, and (5) Sa KamphaengYai Temple Museum. Documentary research, participant observations and in-depth interviews were all used in this study. The results of the study revealed that the knowledge of cultural past in Sisaket Museums had 2 aspects, namely: 1) Sisaket in the Thai context under academic knowledge, history, and archeology, and (2) Local Sisaket in the past through the way of life of the leading figures or common people, especially in rural areas and focusing on those which are profitable

and compound with local folk wisdom through community people,s perceptions or by converting it into academic data.

Keywords: Knowledge Set; Culture; Sisaket; Museum

บทนำ

ภาพลักษณ์ของศรีสะเกษปรากฏเป็นภาพที่สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน ด้านแรกคือ เมืองเกษตรกรรม เมืองแห่งทุเรียนภูเขาไฟที่ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยของประชากรในศรีสะเกษสูงขึ้น และในอีกด้านคือ เมืองโบราณในยุคอารยธรรมขอม ในขณะเดียวกันหากพิจารณาถึงพื้นที่ที่มีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวเองหรืออดีตของผู้คน/ชุมชนที่กำลังเกิดขึ้นอย่างมากภายในศรีสะเกษ โดยในที่นี้ผู้ศึกษาได้คัดเลือกพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของศรีสะเกษที่เล่าเรื่องอดีตทางวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง เหตุการณ์เกี่ยวกับผู้คนในท้องถิ่นที่เคยเกิดขึ้น และ/หรือผู้คนในท้องถิ่นเชื่อว่าเคยเกิดขึ้น ได้แก่ พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรื่อง พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ พิพิธภัณฑ์ชนเผ่าศรีสะเกษ เกาะกลางน้ำ พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ และพิพิธภัณฑ์วัดสระกำแพงใหญ่ โดยพยายามที่จะเล่าถึงความเป็นมาของเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ยุคอารยธรรมขอม วัฒนธรรมชนเผ่า และบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนซึ่งได้นำไปสู่คำถามอันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาขึ้นนี้ คือ พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นศรีสะเกษได้มีชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในมิติในบ้าง และสัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่นอย่างไร

จากการศึกษาและประเด็นข้างต้น ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบงานศึกษาที่กล่าวด้วยเรื่องราวดังกล่าวโดยตรง มีเพียงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยของพิเนตร ดาวเรือง นครินทร์ ทาโยธิ และปรัสพงษ์ ภูเกิดพิมพ์ (2555) เรื่อง “วิเคราะห์สถานภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” งานวิจัยของอภิรักษ์ สงเคราะห์ (2550) เรื่อง “โครงการอบรมเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” งานวิจัยของศักดิ์ชาย สิกขา (2548) เรื่อง “รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โครงการออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในภาคอีสาน” ซึ่งกลุ่มงานดังกล่าวได้ให้ภาพรวมเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย งานวิจัยของวุฒิชัย นาคเขียว และศิริวุฒิ วรรณทอง (2562) เรื่อง “พระธาตุเรืองรองกับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมในอีสานใต้” งานวิจัยของ ธันยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2561) เรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรื่อง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยของ ธันยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2561) เรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์” งานวิจัยของ ธันยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2562) เรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยของ ธันยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2562) เรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษาภาพเขียนฝาผนังที่วัดพระธาตุเรืองรอง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยของณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี (2550) เรื่อง “วาทกรรม “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในสังคมไทย : ศึกษากรณีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคอีสาน” งานวิจัยของธนากร ลาโพธิ์ (2555) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ชนเผ่า จังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยของธันยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2562) เรื่อง “การศึกษาอิทธิพลของต่างประเทศจากสถาปัตยกรรมในเมืองศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ.2468 – 2537 : กรณีศึกษาบ้านขุนอำไพพาณิชย์” และงานวิจัยของธันยพงศ์ สารรัตน์ และชานาญ โสดา (2561) เรื่อง “การสื่อความหมายพระธาตุเรืองรองเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ซึ่งงานวิจัยกลุ่มดังกล่าวได้ให้ข้อมูลบางส่วนในประเด็นที่ศึกษาเท่านั้น และข้างต้นจะเห็นว่าการศึกษาเรื่องราว

ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผ่านมาไม่ได้ให้ภาพสะท้อนอดีตของเมืองศรีสะเกษได้ชัดเจนเท่าใดนัก ส่วนใหญ่เป็น การศึกษาบทบาทของแต่ละพิพิธภัณฑ์ โดยไม่ได้วิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงลักษณะร่วมของพิพิธภัณฑ์ ในฐานะแหล่งผลิตชุดความรู้เรื่องอดีตทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และแม้ว่าจะมีงานศึกษาของฉันทพงศ์ สาร รัตน์ (2563) เรื่อง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสร้างความรับรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษ” ที่ได้ศึกษาเป็น แนวทางทั้งในเรื่องการให้ความหมายและการสร้างความรับรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษผ่านพิพิธภัณฑ์ใน ท้องถิ่นแต่ยังไม่ได้มีการยกตัวอย่างหรือวิเคราะห์ตัวอย่างของชุดความรู้ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์อย่างชัดเจน จะกล่าวไว้เพียงประเด็นกว้างๆ เท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาอย่างลุ่มลึกเพื่อให้เข้าใจสภาพของ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นศรีสะเกษที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมใน ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น และบทความวิชาการนี้ถือเป็นการขยายประเด็นเพิ่มเติมต่อยอดจากงานศึกษาของ ผู้เขียนที่เคยศึกษาไว้เป็นเบื้องต้นแล้วผ่านการศึกษาจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยอาศัยกลุ่มงานข้างต้นเป็นแนวทางศึกษา

การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ

หากเริ่มต้นเล่าประวัติศาสตร์ของศรีสะเกษตามแนวทางของประวัติศาสตร์กระแสหลัก มักเริ่มต้น ด้วยการกล่าวถึงบริบทการรับรู้ต่อศรีสะเกษในฐานะพื้นที่เก่าแก่อันวัฒนธรรมขอม กล่าวคือ จังหวัดศรีสะเกษเป็นเมืองโบราณตั้งแต่สมัยขอม จะเห็นได้จากโบราณสถานสมัยขอมที่ยังปรากฏอยู่ แต่ต่อมาขอมได้ เสื่อมอำนาจลงในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวไทยพื้นเมืองที่เรียกตัวเองว่า “กวย” หรือ “กุย” ได้อพยพ ข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวาประมาณ พ.ศ.2256 และได้แยกย้ายกันออกไป 6 กลุ่ม กลุ่มที่มี “ตาคะจะ” และ “เชียงขัน” ได้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านโคกลำดวนและมีพัฒนาการเรื่อยมาและสัมพันธ์กับบริบทของกลุ่มชนสี่เผ่า จนกลายเป็นจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน (สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศรีสะเกษ, 2548) ซึ่งเนื้อความที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นประวัติศาสตร์โดยสังเขปที่คนทั่วไปรับรู้เกี่ยวกับศรีสะเกษ

การนำเสนอชุดความรู้เรื่องศรีสะเกษในปัจจุบันที่ปรากฏทั้งในงานเขียนของท้องถิ่น และใน ปรากฏการณ์ทางสังคมของศรีสะเกษนั้นเริ่มขยายตัวออกไปมากกว่าเรื่องของเมืองเก่าในวัฒนธรรมขอม มา สู่เรื่องที่ใกล้ตัวของชุมชนมากยิ่งขึ้น และยังมีความพยายามรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชน 4 เผ่า ผ่าน งานเทศกาลดอกคำดวนบานสืบสานประเพณี 4 เผ่าไทศรีสะเกษ ที่จัดขึ้น ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ศรี สะเกษ ประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงที่ดอกคำดวน ต้นไม้ประจำจังหวัดผลิดอกบานสะพรั่ง มี การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การรื้อฟื้นอาหารการกิน การแสดงดนตรีพื้นบ้าน (การท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ, 2552) การทอผ้าและวิถีชีวิตที่ยังดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย ทั้งนี้ยังมีการ ส่งเสริมกิจกรรมร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอยู่ห่างจากองค์การพัฒนาเอกชนหลายๆ องค์กร รวมถึงชุด ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น อนุสาวรีย์ หนังสือนันทิยา หนังสือพิมพ์ แบบเรียน บทกวี และคำขวัญ เป็นต้น

ในส่วนการสร้างอนุสาวรีย์พระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนและอนุสาวรีย์แม่ศรีสะเกษ ซึ่งอนุสาวรีย์พระยา ไกรภักดีศรีนครลำดวนได้ถูกหน่วยงานในท้องถิ่นจัดสร้างใน พ.ศ.2547 และแล้วเสร็จในต้นปี 2548 หลังจากนั้นจึงมีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ให้สวยงาม โดยบริเวณอนุสาวรีย์ได้นำรูป หล่อครอบครว้ช้างเผือกมงคลมาตั้งประดับบารมีให้อนุสาวรีย์ด้วย เนื่องจากมีแนวคิดย้อนกลับไปได้ว่า หากไม่ มีช้างเผือกมงคลแต่โรงหนึ่ผลิตหลุดออกมาหาครอบครว้ที่บริเวณเมืองขุขันธ์นี้ ก็คงจะไม่มีเมืองขุขันธ์ จนถึงทุกวันนี้ และตั้งชื่อบริเวณอนุสาวรีย์ว่า “สวนพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน (ตาคะจะ)” และได้มีการ

จัดงานเฉลิมฉลององค์อนุสาวรีย์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2548 โดยเป็นวันจัดงานรำลึกพระยาไกรภักดี ประเพณี แชนโฌนาตา บูชาหลักเมือง ลือเลื่องกล้วยแสนหวี ซึ่งก็ได้จัดงานอย่างยิ่งใหญ่โด่งดังไกลไปทั่วประเทศ (หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ, 2562) โดยในพิธีเปิดมีการจัดแสดงแสง สี เสียง เรื่องพัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ บทบาทของพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวนในเขตเขมรป่าดง สุดท้ายคือ การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยอย่างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับเรื่องพระนางศรีสระเกศผ่านอนุสาวรีย์ของ นาง เป็นตำนานเล่าที่ยกมาอ้างอิงในช่วงไม่เกิน 20 ปี ซึ่งสัมพันธ์กับที่มาของชื่อบ้านนามเมืองของศรีสะเกษจากเรื่องราวของผู้หญิงที่มาสระผม ณ ที่แห่งนี้ เพราะ “ศรีสระ (ศรีษะ)” คือ “หัว” และ “เกษ (เกศ)” คือ “ผม” หรือ “หัว” ก็ได้ (รัตนะ ปัญญาภา, สัมภาษณ์, 2563) แต่ก็สามารถมาแทนที่ตำนานศรีสระเกศได้อย่างมีพลัง ที่จริงแล้วมีตำนานนางศรีอีกหลายเรื่องที่เป็นการรับรู้ของชาวศรีสะเกษยุค พ.ศ.2500 เป็นต้น มา แต่ปัจจุบันนี้คนยุคใหม่มีความเชื่อและผูกพันกับพระนางศรีสระเกศอย่างที่เราเรียกว่าไม่มีข้อสงสัย (ประดิษฐ์ ศิลาบุตร, สัมภาษณ์, 2562)

นอกจากนี้ยังมีบทบาทของหลวงปู่เครื่อง หลวงปู่หมื่น หลวงปู่มุ่ม หลวงปู่เกลี้ยง และหลวงปู่สรวง ที่ไม่ได้เป็นเพียงความหมายส่วนหนึ่งของความเป็นศรีสะเกษ แต่การกล่าวอ้างถึงพระเกจิอาจารย์เหล่านี้ได้ กลับมามีปฏิบัติการอยู่ในสังคม เป็นตัวแทนของผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น หลวงปู่เครื่อง (ลาว) หลวงปู่หมื่น (ลาว) หลวงปู่มุ่ม (เยอ) หลวงปู่เกลี้ยง (ส่วย/ลาว) และหลวงปู่สรวง (เขมร) เป็นต้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น

การจัดแสดงและนำเสนอชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑ์จังหวัด ศรีสะเกษ

1. พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง

พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง เป็นส่วนหนึ่งของพระธาตุเรืองรองอยู่ในวัดบ้านสร้างเรือง บ้านสร้างเรือง ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอาคารสูง 6 ชั้น สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระอรหันต์ที่ชั้นบนสุด ชั้นอื่นๆ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยหลวงปู่ธัมมาพิทักษ์ หรือชื่อตามสมณศักดิ์คือ พระครูวิบูลธรรมภาณ เจ้าอาวาสวัดอมรทายการาม (วัดใหม่ยายมอญ) แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นชาวบ้านสร้างเรืองโดยกำเนิด ได้ชักชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมสร้างพระธาตุเรืองรอง โดยเริ่มสร้าง พ.ศ.2524 แล้วเสร็จ พ.ศ.2539 โดยตัวพระธาตุเรืองรองไม่ได้สร้างเป็นเจดีย์เหมือนพระธาตุทั่วไป แต่สร้างเป็นอาคารคอนกรีตทรงไทยประยุกต์ ผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 30 เมตร สูง 43.6 เมตร มีมุขยื่นออกมาทั้ง 4 ด้าน เรียกว่า “จัตุรมุข” เรือนยอดเป็นทรงบุษบก

ภายในอาคารชั้นล่าง เป็นห้องโถงกว้างใช้ปฏิบัติธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีภาพจิตรกรรมฝาผนังลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ พร้อมคำบรรยายใต้ภาพและภาพตำนานพื้นบ้านอีสาน วาดโดยนายฉัตรชัย สุวรรณพรหม จิตรกรและข้าราชการครูในจังหวัดศรีสะเกษชั้นที่ 2 -3 เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดแสดงเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ลาวอีสาน เขมรถิ่นไทย กูย (กวย ส่วย และเยอ) นอกจากนี้ยังแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณ เช่น หวดนึ่งข้าว กระบองจุดไฟ และภาชนะต่างๆ ชั้นที่ 4 เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ชั้นที่ 5 เป็นที่สำหรับนั่งสมาธิ และชั้นที่ 6

ประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระอรหันต์ที่หลวงปู่ธัมมา พิทักษา ได้รับมาจากสมเด็จพระสังฆราช วัดเขี้ยวแก้ว ประเทศศรีลังกา และมีระเบียบให้ยื่นชมภูมิทัศน์มุมสูงของท้องถิ่นทุ่งนาโดยรอบ

จะเห็นว่า พื้นที่จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีลักษณะเป็นห้องจัดแสดงถาวร มีแผ่นพับนำชมข้อมูลโดยสังเขปในเชิงการท่องเที่ยว โดยแกนเรื่องหลักที่สำคัญคือการเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์อันยาวนานของเมืองศรีสะเกษที่มีวิธีการเชื่อมโยงพัฒนาการทั้งหมดด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ศิลปะโบราณคดี โดยเฉพาะการจัดการเวลาเพื่อเข้าสู่เส้นทางวิวัฒนาการของชาติไทย ซึ่งประเด็นในเรื่องของเวลานี้มีปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแทบจะทุกแห่ง เพราะเวลาคือแกนหลักที่ใช้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์อันยาวนานที่บางครั้งก็ไม่ได้มีเหตุการณ์ที่สืบเนื่องมาปะติดปะต่อเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นหรือภูมิภาคใดล้วนแล้วแต่สามารถจัดการเข้าไว้ในกรอบของเวลาที่รัฐชาติสร้างไว้ได้ภายใต้กระบวนการทัศน์ของยุคหลังสมัยใหม่ “เวลา” ถูกตั้งคำถามและหันกลับมาพิจารณาใหม่เสียใหม่ในแง่ที่มองเวลาเป็นสิ่งที่สร้างทางสังคม (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2553) ซึ่งการอ้างหรือกล่าวถึงอดีตของผู้คนมักจะถูกติดอยู่กับเหตุการณ์ หรือการกระทำที่ติดตรึงอยู่ในความทรงจำและช่วงเวลาที่เกิดขึ้น โดยในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นการจัดการประวัติศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษเข้าสู่ส่วนหนึ่งของช่วงเวลา “ประวัติศาสตร์ชาติไทย” ได้อย่างสิ้นไหล เราจึงเห็นกรอบโครงของเส้นเวลาจากห้องจัดแสดงใหญ่ที่มีลำดับจากอายุเก่าแก่ที่สุดไปจนกระทั่งถึงใหม่ที่สุด ซึ่งการจัดการเวลาในรูปแบบดังกล่าวทำให้อดีตของศรีสะเกษที่แต่เดิมอาจปรากฏอยู่อย่างกระจัดกระจายในรูปแบบต่างๆ เช่น ตำนาน เรื่องเล่าท้องถิ่น คัมภีร์ใบลาน ถูกนำมาจัดระเบียบเสียใหม่โดยการจัดเข้ากรอบของเวลา แต่จะอิงอยู่กับความเป็นชาตินิยมหรือประวัติศาสตร์ชาติเป็นหลัก ซึ่งแทรกอยู่วิถีชีวิตผู้คนในบางส่วน (วุฒิชัย นาคเขียว และศิริวุฒิ วรรณทอง, 2562; และอัยยาพงษ์, 2554)

อย่างไรก็ดี พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรื่องแห่งนี้ถือได้ว่าดำรงสถานะอันเป็นตัวแทนเชิงสถาบันของชาติที่เป็นทั้งผู้ผลิตและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ตลอดทั้งมีภาระสำคัญในการสงวนรักษาสมบัติของชาติไทยและท้องถิ่นในฐานะส่วนหนึ่งของชาติไทย (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2536) ทำให้นโยบายที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ความสำคัญอยู่ที่การสนับสนุน/เน้นย้ำถึงมรดกและอดีตของชาติที่เจริญรุ่งเรือง ความหมายของศรีสะเกษที่เสนออยู่ในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงเป็นไปในแนวทางที่ประกาศถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมโบราณในศรีสะเกษที่ช่วยสนับสนุนถึงความร่ำรวยทางอารยธรรมของชาตินับแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน

2. พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ

พิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุด จังหวัดศรีสะเกษ ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ.2555 เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาหาข้อมูลจากวัตถุที่สำคัญในอดีตโดยสิ่งของจัดแสดงต่างๆ ได้มาจากการขอรับบริจาควัตถุโบราณหรือเอกสารหลักฐานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จากทั่วประเทศ อาทิเช่น หนังสือเรียนโบราณที่บอกเล่าเรื่องราวของการก่อตั้งเมืองศรีสะเกษ พระพุทธรูปโบราณ ภาพถ่ายเก่าเมืองศรีสะเกษ เหรียญโบราณ ภาพวิถีชีวิตคนเมืองศรีสะเกษ สิ่งของเครื่องใช้ประจำวัน เป็นต้น ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของอาคารภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, 2561) ซึ่งข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ที่ผู้ศึกษาจำเป็นต้องชี้แจงไว้ในเบื้องต้น คือ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างอิสระ การปรับเปลี่ยนห้องจัดแสดงหรือเพิ่มชุดจัดแสดง ไม่จำเป็นต้องดำเนินงานขออนุมัติจากหน่วยงานราชการ จึงทำให้ห้องจัดแสดงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงกำหนดเนื้อหาการจัดแสดงไว้ที่การจัดแสดงในเดือน

กันยายน พ.ศ.2562 มีภาพสะท้อนการเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาของศรีสะเกษที่องค์พระธาตุเรืองรอง และเศรษฐกิจของศรีสะเกษ ย่านการค้า บทบาทของคนจีน และสำนึกการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ปรากฏอยู่ในหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของชนชั้นปกครองจากส่วนกลาง ภายใต้การปกครองของรัฐสยาม และต่อมาเป็นศรีสะเกษภายใต้การปกครองของรัฐสยาม และต่อมาเป็นศรีสะเกษภายใต้การปกครองของรัฐบาลไทย ซึ่งไม่ได้มีเพียงภาพขบวนการเรียกร้องดินแดนจากกรณีพิพาทเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร และงานฉลองรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่แสดงออกถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลไทย หากพิจารณาจากบริบทของภาพยนตร์นางสาวไทย จะพบว่าการประกวดนางสาวไทยเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการจัดขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนที่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้หันมาให้ความสนใจกับเรื่องของการปกครองแบบใหม่มากขึ้น (ชาติรี ประกิตนันทการ, 2557; และสุมิตรา กอบกิจสุขสกุล, 2531) นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องของการศึกษา โรงเรียน อันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่รัฐไทยใช้ทั้งเพื่อสร้างสำนึกของพลเมืองไทยผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ และเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพให้กับการพัฒนาประเทศ และยังมีห้องสมุดที่มีหนังสือด้านประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไว้คอยบริการด้วย

3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ เกาะกลางน้ำ

กลุ่มอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ ณ บริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา จังหวัดศรีสะเกษ หรือที่ชาวศรีสะเกษเรียกกันว่าเกาะกลางน้ำ เป็นศูนย์บริการข้อมูลด้านการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนชาวศรีสะเกษตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมีวิถีชีวิตของชนเผ่า 4 เผ่า เป็นหลัก เนื่องจากในปัจจุบันชนเผ่าต่างๆ ค่อยๆ ถูกกลืนเลือนจางหายไปทุกวัน ศูนย์บริการข้อมูลนี้จะทำให้ชนรุ่นหลังได้รู้ได้ศึกษาความเป็นมาของบรรพบุรุษของเราและสืบสานวัฒนธรรมประเพณี 4 เผ่าไทย จังหวัดศรีสะเกษ มีงานสถาปัตยกรรมอีสานประยุกต์ที่สื่อถึงอารยธรรมชนเผ่าดังนี้ เือนนิทรศการ ยุ่งข้าว หอแจก เือนถักทอ เือนหมอแคน เือนเกษตรสาธิต ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และส่วนหนึ่งยังมีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของส่วนกลางและนโยบายของจังหวัดที่เข้ามาพัฒนาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชนดังกล่าวด้วยเช่นกัน (ธนาพันธ์ ลาโพธิ์, 2555) นอกจากนี้ ในบริเวณใกล้เคียงกันยังมีอาคารสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า หอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติเกาะห้วยน้ำคำ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น มีภาพถ่ายเก่า วิดีทัศน์ โมเดลจำลองปราสาทสระกำแพงใหญ่ นิทรศการประวัติบุคคลสำคัญ และประวัติการสร้างอาคารจัดแสดง รวมทั้งนิทรศการบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษด้วย

4. พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอำไพพาณิชย์

พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอำไพพาณิชย์ หรือ ตึกขุนอำไพพาณิชย์ อยู่ที่ถนนอุบล ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอาคารโบราณแบบจีนผสมยุโรปที่ปราศจากฐานรากที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม สร้างบนพื้นที่ 2 งาน 22 ตารางวา กรมศิลปากรเข้ามาบูรณะจนอยู่ในสภาพดี และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2537 ซึ่งเดิมเป็นบ้านขุนอำไพพาณิชย์ (อินทร์ นาคสีหราช) คหบดีชาวศรีสะเกษ สร้างเมื่อ พ.ศ.2468 โดยช่างชาวจีน และญวน ที่เรียกว่าทรง ชิน-เวียดนามีส และเมื่อขุนอำไพพาณิชย์ถึงแก่กรรม ทายาทได้ให้เช่าเป็นที่พักอาศัยและทำการค้าอยู่รวม 40 ปี ก่อนกรมศิลปากรจะเข้ามาบูรณะ และขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้นสีครีม ระเบียงลายปูนปั้นสีเหลืองเข้มและสีขาว แบ่งเป็น 6 คูหา ชั้นล่างปูพื้นด้วยไม้เนื้อแข็ง ทางเข้าทำเป็นบันได 6 บาน เปิดแยกข้างละ 3 บาน เือนประตูเป็นกรอบวงโค้ง มีบันไดทางขึ้นชั้นบน 2 ทาง ชั้นบนมีระเบียงพื้นไม้ยื่นออกมา 1 เมตร ตลอดแนวอาคาร หลังคามุงสังกะสี หน้าจั่ว ก่ออิฐฉาบปูน จุดเด่น

ของอาคารคือ การประดับลายปูนปั้นอย่างสวยงาม ทั้งบริเวณกรอบประตู หน้าต่างเสา และผนังอาคาร หน้า-หลัง เป็นลวดลายมงคลตามคติจีน เช่น ลายชก ลก ชิว หมายถึง ทรัพย์สมบัติ สถิติปัญญา และอายุยืน ลายค่างควายเงินเหรียญ หมายถึง ความพรั่งพร้อมด้วยโชคลาภ นอกจากนี้ยังมีลายพรรณพฤกษา และลายดอกไม้ต่างๆ เช่น ลายดอกบัว ลายก้านขด ฯลฯ บริเวณชั้นสองของอาคารได้จัดแสดงเครื่องใช้ส่วนตัวของครอบครัวนาคสีหราช รวมถึงของที่ขุนอำไพพาณิชย์ได้รับบริจาคมา โดยเป็นการรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ที่นับวันจะสูญหายไปจากสังคมชนบทเข้าไปทุกที โดยเฉพาะเครื่องมือดักสัตว์ และเครื่องใช้ในครัวเรือน (โดยเฉพาะพวกเครื่องจักสานและภาชนะดินเผา) ส่วนโทรทัศน์ วิทยุ และจักรยานนั้นส่วนใหญ่เป็นของที่ตกทุนไปแล้วในปัจจุบันเปลี่ยนไปเป็นของที่ทันสมัยกว่าที่แสดงอยู่ เป็นที่น่าเสียดายว่าวิธีการจัดแสดงวัตถุในกลุ่มนี้โดยเฉพาะประเภทเครื่องใช้ภายในบ้านนั้น คือนำมากองรวมกันไว้ไม่ต่างกับคลังหรือห้องเก็บของที่ชำรุดเสียหาย บางแห่งมีปลวกขึ้น ทั้งๆ ที่ข้าวของหลายชิ้นเป็นวัตถุที่ไม่ค่อยพบเห็นในปัจจุบัน เช่น บล็อกสำหรับทำอิฐใช้เอง และถาดไม้ที่ใช้สำหรับผึ่งข้าวเหนียวหลังจากหุงข้าวสุกแล้ว เป็นต้น รวมทั้งมีภาพประดับการทำบุญทางศาสนาอยู่ เนื่องจากตัวขุนอำไพพาณิชย์เป็นชาวจีนที่ฝึกไฝธรรม (สุมาลี ช.วรณชัย, สัมภาษณ์, 2562) ซึ่งท่านมองว่าความเป็นชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์อยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ วิถีชีวิตของชาวชนบท (สังคมเกษตรกรรมและการทอผ้า) และพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันพุทธศาสนาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความเป็นชาติ ดังที่ปรากฏวัตถุชุดที่สัมพันธ์ระหว่างผู้จัดแสดงกับองค์กรสงฆ์ส่วนกลาง (ศาสนา) และกษัตริย์ผู้อุปถัมภ์ค้ำชูพุทธศาสนา

5. พิพิธภัณฑวัตถุสระกำแพงใหญ่

พิพิธภัณฑวัตถุสระกำแพงใหญ่ อำเภอมุขมหารพพิสัย เป็นอาคารทางศิลปะขอมประยุกต์ มีสระน้ำล้อมรอบ เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณวัด ก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ.2556 แต่ยังไม่สามารถนำวัตถุโบราณที่ขุดได้จากปราสาทสระกำแพงใหญ่ ซึ่งอยู่ห่างจากอาคารพิพิธภัณฑวัตถุเพียง 50 เมตร มาจัดแสดงได้ตามวัตถุประสงค์ เพราะกรมศิลปากรไม่อนุญาต และโบราณวัตถุจำนวนมากยังถูกเก็บบนพื้นดิน มีเพียงโรงเรือนขนาดเล็กที่กันแดดและฝนป้องกันความเสียหาย ปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรม ขาดการดูแลเรื่องความสะดวกและสภาพภูมิทัศน์ แต่อย่างไรก็ดีภายหลังจากที่พิพิธภัณฑวัตถุแห่งนี้เปิดทำการ ผู้ศึกษาเชื่อว่า พิพิธภัณฑวัตถุแห่งนี้จะถูกนิยามว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานประเภทศิลปะและโบราณคดี อันมีแนวทางและหลักการจัดแสดงที่ให้ความสำคัญแก่ศิลปวัตถุ ทำให้นโยบายที่ตามมาคือไม่ควรที่จะมีคำบรรยายภาพถ่ายหรือแผนที่ประกอบอยู่ด้วยกับการจัดแสดงเป็นจำนวนมาก เพราะจะทำให้ศิลปะที่จัดแสดงอยู่นั้นถูกลดทอนความงามหรือคุณค่าลง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวปรากฏอยู่ชัดเจนในหลักและวิธีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดังนี้ “...ศิลปวัตถุที่มีความงามอย่างยิ่ง หากมีคำบรรยาย ภาพถ่าย แผนที่ประกอบอยู่ด้วย ศิลปวัตถุจะไม่มี ความหมายในทางศิลปะ แต่มีความหมายเป็นวัตถุที่สำคัญเพียงให้เรื่องราวเป็นหลักฐานทางโบราณคดีเท่านั้น...” (กรมศิลปากร, 2517)

ความหลากหลายของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑจังหวัดศรีสะเกษ

1. พิพิธภัณฑวัตถุบ้านสร้างเรือง : มรดกของชาติ อดีตอันสูงส่งและมีคุณค่า

แกนเรื่องของพิพิธภัณฑวัตถุเป็นการขยายความจากประวัติศาสตร์ของชาติไทยด้วยการลำดับเรื่องราวและเวลาตามราชธานีไทย อดีตของศรีสะเกษในพิพิธภัณฑวัตถุแห่งนี้จึงได้มีพัฒนาการในรูปแบบเดียวกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย กล่าวคือ ชุมชนแรกเริ่มในยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางวิวัฒนาการของศรีสะเกษ ความมีอารยะของศรีสะเกษเริ่มต้นเมื่อกลุ่มคนและวัฒนธรรมจากขอมเข้ามา

พร้อมกับวิทยาการต่างๆ และสุดท้ายเรื่องราวของศรีสะเกษจบลงที่การเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากหลวงปู่ธัมมา พิทักษา และผู้เขียนภาพ เคยมีประสบการณ์การดำรงชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ในช่วงปี 2490 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการยืนยันถึงควมมีอารยธรรมของชาติไทย และภายหลังเครื่องมือเครื่องใช้ที่จัดแสดง บางส่วนต่างได้รับบริจาคจากประชาชนหรือพระภิกษุ ทั้งนี้เราสามารถเข้าใจการจัดแสดง “อดีต” ของ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติว่า เงื่อนไขของการจัดแสดงนั้น ตั้งอยู่บนนโยบายในการคัดเลือกวัตถุเพื่อขึ้นทะเบียนและเก็บ รักษาว่าควรเป็น “โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปะ” ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสิ่งที่แสดง ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมของประเทศชาตินับแต่อดีตกาล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสงวน รักษา อนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเหล่านี้ไว้มิให้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย (หลวงปู่ธัมมา พิทักษา, สัมภาษณ์, 2562) ด้วยนโยบายดังกล่าวทำให้วัตถุที่นำมาจัดแสดงถูกผูกติดอยู่กับเรื่องของชนชั้นสูงหรือ ศาสนา ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะทำหน้าที่ปกป้องรักษารวมไปถึงจัดแสดงวัตถุเหล่านี้ ให้แก่นุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจสืบไป ความหมายดังกล่าวคืออดีตของศรีสะเกษที่สำคัญและควรค่าแก่การ จัดแสดง/อนุรักษ์ จึงน่าจะเป็นอดีตในยุคที่ผลิตสร้างงานศิลปะอันทรงคุณค่า ซึ่งผูกติดอยู่กับสถาบันกษัตริย์ และพระพุทธศาสนา มากกว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนธรรมดาสามัญอีกทั้งการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ สถานแห่งนี้ไม่ได้เล่าเรื่องอย่างเป็นระบบ จึงเป็นการเปิดเสรีให้กับผู้เข้าชมในการศึกษาเรียนรู้อย่างอิสระ และ การจะได้ความรู้หรือไม่ เรื่องอะไร ลึกซึ้งแค่ไหนย่อมขึ้นกับความสนใจและความรู้พื้นฐานของผู้ชมเป็น สำคัญ

2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ : ประวัติศาสตร์ศรีสะเกษยุคร่วม สมัย

การนิยามความหมายต่อศรีสะเกษในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ไม่ได้ย้อนไปไกลถึงอาณาจักรโบราณอายุกว่า 1,300 ปี ซึ่งความสนใจของพิพิธภัณฑสถานในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาเท่านั้น เรื่องราวที่จัดแสดง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองศรีสะเกษนับตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองจนมาสู่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะสิ่งที่จัดแสดงเป็นภาพถ่ายที่บรรจุความทรงจำ ร่วมสมัยของศรีสะเกษในแต่ละช่วงเวลา เช่นภาพถ่ายที่แสดงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านและงานเทศกาล ต่างๆ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากวัตถุจัดแสดงชุดอื่นๆ อาทิ การจำลองบรรยากาศของโรง ภาพยนตร์ ห้องถิ่น และร้านค้า กลับมองเห็นความเป็นส่วนหนึ่งของยุคสมัย (ร่วมสมัย) ทำให้ประเด็นของ สำนึกต่ออดีตหรือประวัติศาสตร์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้มีความกำกวมอยู่ระหว่างด้านหนึ่งที่ยังคงแสดงออกถึง สำนึกที่อยู่ภายใต้กรอบโครงของชาติ แต่ในขณะเดียวกันผู้จัดแสดงก็พยายามเสนอมุมมองจากท้องถิ่นที่อาจ ให้รายละเอียดแตกต่างไปจากที่ส่วนกลางให้อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่การปฏิเสธถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชาติ

3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ : มรดกของท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ เป็นสถานที่ที่รวบรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชนเผ่าจังหวัด ศรีสะเกษ จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ งานดอกคำตันศรีพุทธเศรษฐ 4 เผ่าไทย (ส่วย ลาว เขมร เยอ) การละเล่นในวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อ สายเขมรที่เรียกว่า “ลึงอังกู” คือ การทอยสะบ้า ในช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือที่เรียกว่า “เทศกาลจะตึก เบ็ญจะเลิงชนมทมัย” “ประเพณีจะจั่ว” (บางหมู่คนเรียกว่า ผีฟ้าผีแดง) ประเพณีลงแขกของเผ่าลาวที่ แสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชนในอดีต เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจและเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการ ค้นคว้าวิจัย นิทรรศการที่จัดแสดงมีหลากหลายหัวข้อ อาทิ นิทรรศการเกี่ยวกับช้าง ชาวส่วย ผ้าพื้นเมือง จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องถ้วยและเตาเผาโบราณ วิถีชีวิตชาวอีสาน สถาปัตยกรรม ชุมชนโบราณ หมายถึง

อาคารจัดแสดงวัตถุสิ่งของ สื่อดิจิทัลและการแสดงผลงานศิลปวัฒนธรรม ดนตรี นาฏศิลป์ ภาษา ศาสนา และประวัติความเป็นมาของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชนเผ่าอันประกอบด้วยเผ่าส่วย เขมร ลาว และเยอ ในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมุมมองของอดีตผ่านเรื่องเล่าเหล่านี้กลับเสนอเรื่องราวและมุมมองในด้านที่ประวัติศาสตร์ไม่ค่อยกล่าวถึงนัก โดยเฉพาะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนต่างๆ ในการเข้าถึงสิทธิการแสดงตัวตนหรือการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มมีการใช้สื่อสมัยใหม่เป็นหลัก เช่น โมเดลพร้อมภาพเคลื่อนไหว (Magic vision) หรือ วิดีทัศน์ ที่ให้ผู้เข้าชมมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการกดปุ่มเพื่อเริ่มนำเสนอ เป็นต้น อันเป็นความพยายามเพิ่มความสนุกสนานเพลิดเพลินให้ผู้เข้าชมตามความคาดหวังที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้มักอาศัยความช่วยเหลือของคณะนักวิชาการในการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผสมผสานกับการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทภายนอกท้องถิ่น โยมีการดำเนินการด้วยการจ้างเหมาบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการจัดพิพิธภัณฑ์นำเสนอข้อมูลทั้งทางวิชาการและความรู้พื้นบ้านอย่างเป็นวิชาการ

4. พิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์ : อัตลักษณ์เงินภายใต้ประวัติศาสตร์ชาติไทย

เรื่องราวที่เล่าอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีทั้งการบอกเล่าถึงท้องถิ่น (ย่านการค้าตลาดเก่า) และการบอกเล่าถึงตัวตนของเจ้าของวัตถุ(ขุนอำไพพาณิชย์)ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้ต่อปัจจุบันของผู้จัดแสดง และสิ่งที่กำลังคาดหวังต่ออนาคต ในบริเวณชั้น 2 เป็นการจัดแสดงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในอดีตของบ้านหลังนี้และชุมชนย่านนี้ เป็นส่วนที่ไม่ได้กล่าวถึงช่วงเวลาในอดีตที่ชัดเจน แต่สำนึกที่ค่อนข้างชัดเจน คือวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การค้า มีการประดับภาพสถานที่สำคัญของชุมชนในเขตเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของเมือง ทำให้เห็นการจัดแสดงสินค้า และวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ (ร้านค้า แหล่งจำหน่ายซื้อของ โรงภาพยนตร์ โรงเรียน)ผู้ศึกษามองว่า พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ด้านหนึ่งพยายามจะเสนอจุดเด่นหรือความแตกต่างของชุมชนไปจากชุมชนอื่นๆ แต่พร้อมๆ กันนั้นก็มีความพยายามที่จะจัดวางตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นส่วนมาชิกของชุมชนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดหรือชาติ ดังนั้นจึงปรากฏการจัดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชุมชนเข้ากับสถาบันกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีตั้งแต่สมัย ร.5 ถึง ร.10 ซึ่งเป็นการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และในส่วนการนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีรูปแบบเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคลค่อนข้างมาก (private museum) ตามที่ปรากฏจากการคัดเลือกวัตถุ และการดำเนินงาน ทำให้การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมจำกัดอยู่ที่ความสนใจส่วนบุคคลของผู้จัดแสดง (ทายาทขุนอำไพพาณิชย์) และอย่างไรก็ตาม แม้การคัดเลือกวัตถุจัดแสดงรวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ในเขตพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเกิดขึ้นจากบุคคลกลุ่มเล็กๆ เพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มทายาท แต่ผู้ศึกษามองว่าอย่างน้อยก็เป็นเสียงหนึ่งที่สะท้อนถึงความคิดหรือการรับรู้ที่ดำรงอยู่ในศรีสะเกษเช่นเดียวกับเสียงจากพิพิธภัณฑ์แห่งอื่น

5. พิพิธภัณฑ์ปราสาทสระกำแพงใหญ่ : องค์ความรู้ในวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ

หากพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดทำการจะมีลักษณะเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ในวิชาโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำให้เรื่องเล่าและการนิยามอดีตของศรีสะเกษมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ทั้งจากอำนาจของความรู้ที่ใช้ศึกษา และจากฐานที่เป็นสถาบันอันเป็นตัวแทนของชาติ การให้ความหมายต่อศรีสะเกษในยุคปัจจุบันอาจจะเรียกได้ว่าดำเนินการตามแนวทางที่สอดคล้องกับความหมายของศรีสะเกษที่ถูกให้จากกลุ่มนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย และเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิภาคเข้ากับชาติ และนักประวัติศาสตร์ศิลปะ กลุ่มที่มุ่งสร้างตัวแบบ (model) และเส้นทางวิวัฒนาการศิลปะในประเทศไทยรวมถึงของประเทศไทยเพื่อนบ้านให้อยู่ภายใต้กรอบที่สามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมหรือเชื่อมโยงกับวิวัฒนาการของชาติไทย

การโต้ตอบของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมที่หลากหลายระหว่างพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

1. อิทธิพลของประวัติศาสตร์ชาติและความเป็นไทย

แม้ว่าในแต่ละพิพิธภัณฑ์จะให้คุณค่าต่ออดีตที่แตกต่างกัน แต่หากพิจารณาในกรอบของประวัติศาสตร์แห่งชาติ และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จะทำให้เห็นถึงการยื้อกันระหว่างประวัติศาสตร์ทั้งสองฝ่ายภายใต้การจัดแสดงที่ดูเหมือนจะต่างยุคต่างสมัยกัน กล่าวคือ พิพิธภัณฑ์วัดบ้านสร้างเรือง มีโครงเรื่องของประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีวิวัฒนาการเป็นลำดับขึ้นจากยุคก่อนประวัติศาสตร์สู่สมัยประวัติศาสตร์ผ่านภาพเขียนฝาผนัง และวัตถุธรรมดาสามัญที่พบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนอีสาน และให้โบราณและโบราณวัตถุบางส่วน กรมศิลปากรได้มาขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกของชาติ ซึ่งก็สามารถเข้าใจได้จากภาระหน้าที่ในเชิงสถาบันของพิพิธภัณฑ์เองที่ต้องรักษาสืบต่อซึ่งกันและกันระหว่างประวัติศาสตร์ของชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของชาติไทย

ในส่วนพิพิธภัณฑ์หอจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ จะเลือกยุคสมัยเริ่มต้นในการจัดแสดงที่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีการแสดงถึงมุมมองและเสียงจากท้องถิ่นให้แตกต่างไปจากเรื่องเล่าของชาติ ด้วยการเสนอชุดภาพถ่ายเหตุการณ์จากช่างภาพในท้องถิ่น รวมไปถึงพยายามให้ผู้ชมจากท้องถิ่นเป็นผู้เล่าเรื่องจากภาพถ่ายเอง แต่ในท้ายที่สุดพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็ยังไม่สามารถขยับพ้นไปจากประวัติศาสตร์ชาติได้ด้วยเสียงของท้องถิ่นดังกล่าว เป็นได้เพียงการเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์หรือสถานที่อาจเพิ่มเติมหรือแตกต่างไปจากที่ประวัติศาสตร์ชาติเสนอไว้

พิพิธภัณฑ์สี่เผ่าไทย เกาะกลางน้ำ จะให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น โดยเล่ารายละเอียดที่แตกต่างเพียงเล็กน้อยภายใต้โครงเรื่องหลักของประวัติศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นจากนโยบายของรัฐ แต่ด้วยมุมมองของการเล่าที่พลิกให้ผู้เล่ากลายเป็นฝ่ายท้องถิ่นเองก็ทำให้มองได้ว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับกลุ่มชน 4 เผ่าที่แตกต่างไปจากมุมมองที่ผู้เล่าคือชาติหรือข้าราชการจากส่วนกลาง ซึ่งจะแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ถาวรภายในหอศรีนครลำดวน ซึ่งมีเรื่องราวสัมพันธ์กับส่วนกลางและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหลัก

ในส่วนพิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย เป็นการสะท้อนสำนึกความเป็นคนจีนผ่านประวัติศาสตร์การค้าของท้องถิ่นศรีสะเกษ ไม่ได้เป็นสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์จีนที่ย้อนกลับไปสู่ถิ่นฐานบ้านเกิดในเมืองนครราชสีมาก่อนที่จะอพยพมาสู่เมืองศรีสะเกษ หากแต่เป็นสำนึกของชุมชนชาวจีนที่ผูกพันกับอาชีพการค้าภายในการอุปถัมภ์ของส่วนกลาง และสัมพันธ์กับเส้นทางรถไฟอันเป็นผลจากนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งสำนึกดังกล่าวดำเนินอยู่ภายใต้เรื่องเล่าของประวัติศาสตร์ชาติไทยและสัมพันธ์กับโครงการจัดการด้านวัฒนธรรมเพื่อสนองต่อนโยบายการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ) ด้วยการแนะนำถนนสายย่านวัฒนธรรม และการส่งเสริมในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นสถานที่จัดจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของศรีสะเกษเกือบทุกประเภท ซึ่งการชูความโดดเด่นดังกล่าวจึงเป็นไฮไลต์หนึ่งที่ถูกสนับสนุน

พิพิธภัณฑ์วัดสระกำแพงใหญ่ จะเน้นเรื่องวัฒนธรรมขอมในดินแดนไทยที่ขุดพบที่ปราสาทสระกำแพงใหญ่เป็นสำคัญสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติและอารยธรรม ผ่านวัตถุที่คัดสรรมาแล้วว่ามีความงามอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเป็นวัตถุที่หาได้ยาก ใช้เทคนิคในการสร้างที่สลับซับซ้อน มีความประณีตงดงาม อาทิ งานหล่อโลหะ ปูนปั้น งานหินและไม้แกะสลัก อาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ความสำคัญ

เฉพาะวัตถุที่ควรต่อการเป็นภาพแทนของชาติมากกว่าจะเป็นวัตถุธรรมดาสามัญที่สามารถพบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันภายใต้อาคารทรงศิลปะขอมประยุกต์

2. สำนักทางพุทธศาสนาในบริบทของความเป็นไทย

โดยผู้ศึกษาได้ยกพิพิธภัณฑวัดบ้านสร้างเรื่อง ซึ่งมีสำนักของพุทธศาสนาของผู้จัดแสดงอันเป็นพระสงฆ์มาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของหลวงปู่ธัมมา พิทักษ์ กัปปการ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มีวัตถุประเภทคัมภีร์ใบลาน หีบพระธรรม เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม และปรากฏวัตถุที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัดภายใต้การปกครองขององค์กรสงฆ์ เช่น ภาพถ่าย ประกาศนียบัตรแสดงการเลื่อนชั้นยศ และการรับรางวัลของเจ้าอาวาสในโอกาสต่างๆ กับรับรางวัลจากเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี ถือได้ว่าเป็นสำนักภายใต้อุดมการณ์ชาติ

บทสรุป

พิพิธภัณฑที่ศึกษา 5 รูปแบบนี้ มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในการเลือกใช้ชุดความรู้และแนวทางการจัดแสดงซึ่งความพึงพอใจต่อความรู้ในพิพิธภัณฑแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไปตามจริตของผู้ชมแต่ละคน จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ต้องการเข้าชมพิพิธภัณฑ ทั้งนี้ผู้เขียนตระหนักดีว่า การใช้พิพิธภัณฑแห่งเดียวเป็นตัวแทนของแต่ละแนวอาจไม่เพียงพอนัก จึงควรได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจน

การนิยามถึงศรีสะเกษผ่านห้วงกาลเวลาที่ยาวนานนั้นได้ก่อให้เกิดมุมมองที่ประกอบสร้างความหมายขึ้นจากผู้คนหลากหลายกลุ่มและการขยายต่อสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันในรูปแบบของชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความหมายของศรีสะเกษที่ปรากฏในห้องจัดแสดง เช่น พิพิธภัณฑวัดบ้านสร้างเรื่อง และพิพิธภัณฑวัดสระกำแพงใหญ่ อดีตของศรีสะเกษที่ได้รับการยกย่องเพื่อประกาศถึงความเป็นศรีสะเกษ ถูกนำเสนอผ่านวัตถุจัดแสดงที่แสดงออกถึงความรุ่งเรืองในศิลปวิทยาการ เป็นงานช่างชั้นครูชิ้นเลิศ (master piece) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะแนบสนิอยู่กับความรุ่งเรืองของชาติไทย สถาบันกษัตริย์หรือศาสนา และยุคสมัยดังกล่าวครอบคลุมระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เมื่อกว่า 3,000 ปีมาแล้ว จนไปสิ้นสุดอยู่ที่เมื่อเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา หลังจากที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย สำนักทางประวัติศาสตร์และการนิยามมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่พิพิธภัณฑแห่งนี้จึงมีความสอดคล้องต้องกันอยู่ที่สนับสนุนความยิ่งใหญ่ของชาติผ่านวัตถุที่คัดเลือกมาแล้วว่ามีคุณค่าและความงามคู่ควรต่อการเป็นมรดกของชาติ

พิพิธภัณฑจดหมายเหตุและห้องสมุดจังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ของพิพิธภัณฑชุมชนเมืองศรีสะเกษที่นำเสนอช่วงเวลาที่ย้อนกลับไปเพียงเมื่อกว่า 100 ปีที่ผ่านมา จนกระทั่งถึงเวลาเมื่อ 30-40 ปีที่แล้วในแง่ของยุคสมัยจึงดูเหมือนว่าพิพิธภัณฑแห่งนี้มีความต่อเนื่องจากยุคสมัยที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑข้างต้น แต่สาระที่จัดแสดงนั้นมีแนวทางแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง นับตั้งแต่วัตถุที่ถูกคัดเลือกมาจัดแสดง เป็นการนำวัตถุของคนธรรมดาสามัญที่สามารถหาได้ตามบ้านเรือนของคนทั่วไป ไม่ใช่งานชิ้นเดียวในโลกหรืองานศิลปะชั้นยอดในพื้นที่พิพิธภัณฑแห่งนี้ แสดงถึงสำนักทางประวัติศาสตร์ที่ดูเหมือนเป็นการพลิกไปมาระหว่างสำนักของประวัติศาสตร์ชาติ และการพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากมุมมองเล่าของชาติ ด้วยรายละเอียดของเหตุการณ์และการนำเอาชีวิตของคนในท้องถิ่นมาจัดแสดงแทนที่จะเสนอวัตถุที่เป็นภาพแทนของชาติ แต่ในท้ายที่สุด สำนักของความเป็นศรีสะเกษที่ปรากฏก็ยังคงอยู่ภายใต้สำนักของการเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย ส่งผลให้การนิยามถึงมรดกทางวัฒนธรรมก้าวพ้นจากการ

เป็นมรดกอันเก่าแก่และมีคุณค่าของชาติไปสู่เรื่องของวิถีชีวิตอันดีงามในอดีต และความรู้สึกโหยหาอดีตในความทรงจำของชาวศรีสะเกษ อย่างไรก็ตามการนิยามถึงมรดกที่แตกต่างออกไปนี้มิใช่เกิดจากความสำนึกท้องถิ่นนิยมของผู้จัดแสดงดังที่แสดงออก หากยังได้รวมเอามิติของนโยบายด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการแสดงออกของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ในที่นี้คือกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดแสดง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภูเก็กลางน้ำ เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีความสำคัญกับกลุ่มชนสี่เผ่า โดยเฉพาะการเน้นย้ำถึงคำว่า "กวย" ในศรีสะเกษ คือใช้คำว่า "ส่วย" ที่แม้ในหนังสือราชการหรือชาวส่วยเรียกตัวเอง แต่ในช่วง 20 ปีมานี้ ลูกหลานชาวส่วยได้รับข้อมูลจากนักประวัติศาสตร์บางสาย ระบุว่า "ส่วย" เป็นคำดูถูก จึงหันกลับไปใช้คำว่า "กวย" หรือ "กวย" เหมือนชาวส่วยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ส่วนเยอ นับเป็นกวย (กวย) สาขาหนึ่ง หากใช้คำว่า "กวย" หรือ "กวย" ก็จะเหลือเพียง 3 เผ่าคือ เขมร ลาว กวยส่วยและกวยเยอ และการนิยามถึงเมืองศรีสะเกษ และพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอาไฟพาณิย์ มีจุดมุ่งหมายหลักของการจัดแสดง อาจดูเหมือนจำกัดที่เรื่องราววิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวจีน และแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นสำคัญของศรีสะเกษในยุคภายหลังการเข้ามาของทางรถไฟ ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชาติไทย ในขณะเดียวกันการขับเน้นอัตลักษณ์ความเป็นชาวจีนของชุมชนย่านนี้น่าจะมีที่มาสำคัญจากนโยบายด้านการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เป็นทางเลือกกับนักท่องเที่ยว กรณีของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนได้ด้วยการเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของท้องถิ่นบนย่านถนนสายวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตทางวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานจังหวัดศรีสะเกษ โดยคนในท้องถิ่นผ่านมุมมองของปัจจุบันมองย้อนกลับไปสู่อดีต และผู้ศึกษาใครจะขอเสนอให้พิจารณาในแง่ที่ว่า การรับรู้อดีตและความหมายที่ปรากฏอยู่คือ การขยายความ การนิยามความหมาย หรือแม้แต่การโต้ตอบกับความเป็นศรีสะเกษในมุมมองอื่นๆ ซึ่งทำให้อดีตและความรู้เรื่องเมืองศรีสะเกษไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หากมีมิติทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเลื่อมซ้อนอยู่ด้วย ทั้งนี้การศึกษาครั้งถัดไปอาจศึกษาชุดความรู้ภายในพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นอื่นๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานวัดจำปาบ้านห้วยนา ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑสถานชุมชนโรงเรียนบ้านเพี้ยนาม พิพิธภัณฑสถานวัดบ้านปราสาท หรือประเด็นอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานของจังหวัด เช่น ครั้งหนึ่งศรีสะเกษเคยเป็นจังหวัดที่ยากจนในอีสาน เป็นต้น และอาจใช้วิธีการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางในการศึกษาพื้นที่อื่นๆ ต่อไป และเมื่อพูดถึงชุดความรู้ ผู้คนทั่วไปจะนึกถึงความรู้ทางวิชาการที่เคยเป็นเรื่องไกลตัว แต่ในที่นี้กลับเป็นเรื่องราวที่วาดด้วยสิ่งที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน จากของใช้ในครัวกลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้แบบพื้นบ้านที่เคยถูกปฏิเสธจากโลกทัศน์ทางวิชาการในช่วงก่อนหน้านี้ จะสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงนี้และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบความรู้พื้นบ้านได้อย่างไร เป็นสิ่งที่น่าจะได้มีการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2517). *ประวัติศาสตร์กับงานพิพิธภัณฑสถาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จังหวัดศรีสะเกษ. (2552). *ศรีสะเกษ*. มปท.: มปป.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2536). *การศึกษาเรื่องของท้องถิ่น*. มหาสารคาม: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

- ชาติรี ประกิตนันทการ. (2547). *คณะราษฎรฉลองรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2550). *วาทกรรมพิพิธภัณฑสถานในสังคมไทย : ศึกษากรณีพิพิธภัณฑสถานในภาคอีสาน*. วิทยานิพนธ์มนุษยวิทยามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนานนท์ ลาโพธิ์. (2555). *พิพิธภัณฑสถานเจ้าจังหวัดศรีสะเกษ*. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์ และคณะ. (2562). การศึกษาอิทธิพลของต่างประเทศจากสถาปัตยกรรมในเมืองศรีสะเกษ ระหว่าง พ.ศ. 2468 – 2537 : กรณีศึกษาบ้านขุนอำไพพาณิชย์. นครปฐม: การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 16 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม วันที่ 3 - 4 ธันวาคม 2562.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์ และคณะ. (2562). ภาพสะท้อนสังคมท้องถิ่น : กรณีศึกษาภาพเขียนฝาผนังภายในองค์พระธาตุเรืองรองจังหวัดศรีสะเกษ. สุรินทร์: การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 10” : วิจัยและนวัตกรรมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุรินทร์ วันที่ 19 – 20 กันยายน 2562.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์. (2563). *พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกับการสร้างองค์ความรู้เรื่องอดีตของเมืองศรีสะเกษ*. บทความประกอบการประชุมวิชาการพิพิธภัณฑสถานและมรดกวัฒนธรรม ครั้งที่ 1 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันศุกร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์; และคณะ. (2561). การจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารโพธิวิชัย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 2(2), 91 – 123.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์; และคณะ. (2562, มกราคม – มิถุนายน) การจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอำไพพาณิชย์. *วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 5(1), 4-13.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์; และคณะ. (2562). การจัดการพิพิธภัณฑสถานอย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ. ร้อยเอ็ด: การประชุมวิชาการและแสดงผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 : ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์ตามหลักพุทธศาสตร์ พัฒนาชาติอย่างมั่นคง ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตร้อยเอ็ด อำเภอเมืองฯ จังหวัดร้อยเอ็ด วันเสาร์ที่ 24 สิงหาคม 2562.
- ฉันทพงศ์ สารรัตน์; และชำนัญ โสตา. (2561). การสื่อความหมายพระธาตุเรืองรองเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม. นครปฐม: *รวมบทความวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 8* ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครปฐม วันศุกร์ที่ 22 มิถุนายน 2561.
- ประดิษฐ์ ศิลบุตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ฉันทพงศ์ สารรัตน์, เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, วันที่ 11 พฤศจิกายน 2562.
- พินทร ดาวเรือง นครินทร์ ทาโยธี และปรีสนพงษ์ ภูเกิดพิมพ์. (2550). วิเคราะห์สถานภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 31(2), 1-12.

รัตน์ ปัญญาภา, รองศาสตราจารย์ ดร., เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ธนยพงศ์ สารรัตน์, เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, วันที่ 3 เมษายน 2563.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2553). *วันवार กาลเวลา แลนานาคักราช*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

วุฒิชัย นาคเขียว; และศิริวุฒิ วรรณทอง. (2562). *วัดพระธาตุเรืองรองกับการเผยแพร่แนวคิดชาตินิยมในอีสานใต้ พ.ศ.2510 จนถึงปัจจุบัน*. สุรินทร์: การประชุมวิชาการระดับชาติมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ วันที่ 22-23 สิงหาคม 2562.

ศักดิ์ชาย ลีขา. (2548). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม : โครงการออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในภาคอีสาน*. อุบลราชธานี: คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ. (2561). *พิพิธภัณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ; และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2548). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์จังหวัดศรีสะเกษ*. ศรีสะเกษ: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ.

สุมาลี ข.วรรณชัย, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ธนยพงศ์ สารรัตน์, เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ บ้านขุนอำเภอไพพานิชย์ 1166 ถนนอุบล ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ 16 ตุลาคม 2562.

สมิตรา กอบกิจสุขสกุล. (2531). *การประกวดนางสาวไทย (พ.ศ.2477 – 2530)*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หลวงปู่ธัมมา พิทักษา, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ธนยพงศ์ สารรัตน์, เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ วัดบ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ, วันที่ 11 พฤศจิกายน 2562.

หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ. (2562). *เอกสารแนะนำจังหวัดอุษาคเนย์*. ศรีสะเกษ: หอการค้าฯ.

อภิรักษ์ สงเคราะห์. (2550). *โครงการอบรมเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อรทัย อัยยาพงษ์. (2554). *การศึกษารูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์พระธาตุเรืองรอง ตำบลเหล่าปล้อง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ*. (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรบัณฑิต). คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
